

مالیه‌ی عمومی

از منظر قانون جدید مالیاتهای مستقیم

دکتر خدیجه کریمی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی



علايم اختصاری

- قانونق
- قانون مالیاتهای مستقیم.....ق.م.م
- قانون اساسی.....ق.ا
- قانون محاسبات عمومی کشور.....ق.م.ع.ک

فهرست مطالب

علایم اختصاری	۴
مقدمه	۱۱

فصل اول: شناسایی مالیه عمومی

مبحث اول - تاریخچه مالیه عمومی	۱۴
گفتار اول - مالیه عمومی از دوران باستان تا قرون وسطی	۱۴
گفتار دوم - از قرون وسطی تا دوران معاصر	۱۵
گفتار سوم - دوران معاصر	۱۶
بند اول - دولت ناظم	۱۶
بند دوم - دولت رفاه	۱۷
بند سوم: دولت مقررات گذار	۱۹
گفتار چهارم - مالیه عمومی در ایران	۲۰
مبحث دوم - مفهوم و وظایف مالیه عمومی	۲۴
گفتار اول - تعریف مالیه عمومی	۲۴
گفتار دوم - وظایف مالیه عمومی	۲۶
گفتار سوم - عوامل موثر بر میزان نیاز دولت به در آمد	۲۹
گفتار چهارم - منابع مالی دولت	۳۰

فصل دوم: کلیات حاکم بر مالیات‌ها

مبحث اول - اصول حاکم بر مالیات‌ها	۳۴
گفتار اول - اصول سنتی حقوق مالیاتی	۳۴
گفتار دوم - اصول حقوق نوین مالیاتی	۴۰

۶ □ مالیه عمومی از منظر قانون جدید مالیات‌های مستقیم

- گفتار سوم - اصول کلی حقوقی برای تحقق عدالت مالیاتی ۴۱
- مبحث دوم - منابع مالیه‌ی عمومی ۴۵
- گفتار اول - قانون ۴۵
- بند یک - قانون اساسی ۴۶
- بند دوم - قانون عادی ۴۸
- بند سوم - نظام نامه‌های دولتی ۴۹
- بند چهارم - معاهدات بین‌المللی ۵۰
- گفتار دوم - عرف ۵۰
- گفتار سوم - دکترین ۵۱
- گفتار چهارم - اصول کلی حقوقی ۵۲
- گفتار پنجم - جایگاه رویه‌ی قضایی در حقوق مالیاتی ۵۲
- مبحث سوم - مالیات به عنوان یکی از مهمترین منابع درآمد دولت ۵۴
- گفتار اول - مراحل سه‌گانه‌ی مالیاتی ۵۴
- گفتار دوم - اصل خود اظهاری ۵۵
- بند اول - تعریف اصل ۵۵
- بند دوم - وظایف اشخاص ثالث در قبال دستگاه مالیاتی در پرداخت بدهی‌های مالیاتی مؤدی ۵۶
- مبحث چهارم - اختیارات ویژه‌ی دستگاه مالیاتی ۶۱
- گفتار اول - اختیارات ویژه‌ی دستگاه مالیاتی در مرحله‌ی تشخیص ۶۱
- بند اول - تخلفات مؤدیان در مرحله‌ی تشخیص ۶۲
- بند دوم - ضمانت اجراهای تخلفات مرحله‌ی تشخیص ۶۲
- گفتار دوم - اختیارات دستگاه مالیاتی در مرحله‌ی وصول ۶۵
- مبحث پنجم - مأمورین تشخیص مالیات ۷۰
- مبحث ششم - دادرسی مالیاتی ۷۳
- گفتار اول - رسیدگی اداری ۷۵
- گفتار دوم - دادرسی شبه قضایی ۷۶
- بند اول - هیاتهای حل اختلاف مالیاتی ۷۹

فهرست مطالب □ ۷

- بند دوم - جایگاه شورای عالی مالیاتی در دادرسی شبه قضایی ۸۵
- الف - ساختار شورای عالی مالیاتی ۸۵
- ب - صلاحیت هیأت عمومی شورای عالی مالیاتی ۸۷
- ج - سایر وظایف شورای عالی مالیاتی ۸۷
- گفتار سوم - کمیسیون‌های خاص مالیاتی ۸۸
- بند اول - هیأت موضوع ماده‌ی ۲۵۱ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم ۸۸
- بند دوم - هیأت ویژه‌ی موضوع ماده‌ی ۲۲ قانون مالیات‌های مستقیم ۸۹
- بند سوم - هیأت موضوع بند ۳ ماده‌ی ۹۷ ق.م.م ۸۹
- بند چهارم - هیأت حل اختلاف مالیاتی موضوع ماده‌ی ۲۱۶ ق.م.م ۹۰
- بند پنجم - هیأت حل اختلاف موضوع تبصره‌ی ماده‌ی ۱۵۷ ق.م.م ۹۱
- بند ششم - هیأت حل اختلاف موضوع ماده‌ی ۲۴۲ ق.م.م ۹۱
- مبحث هفتم - دادرسی انتظامی مالیاتی ۹۲
- گفتار اول - نحوه‌ی رسیدگی ۹۳
- گفتار دوم - دادستان انتظامی مالیاتی ۹۴
- گفتار سوم - جایگاه دیوان عدالت اداری در دادرسی مالیاتی و انتظامی مالیاتی ۹۸

فصل سوم: انواع مالیات‌ها

- مبحث اول - تقسیم بندی انواع مالیات‌ها ۱۰۲
- گفتار اول - انواع مالیات‌ها بر اساس منبع و طریقه‌ی وصول ۱۰۲
- گفتار دوم - انواع مالیات بر حسب تشخیص ۱۰۵
- مبحث دوم - مالیات‌های مستقیم ۱۰۸
- گفتار اول - مالیات بر دارایی ۱۰۸
- بند اول - مالیات بر ارث ۱۰۸
- بند دوم - مالیات بر حق تمیر ۱۱۷
- گفتار دوم - مالیات بر درآمد ۱۱۹
- بند اول - مالیات بر درآمد املاک ۱۲۰
- الف - مالیات بر اجاره املاک ۱۲۰

۸ □ مالیه عمومی از منظر قانون جدید مالیات‌های مستقیم

- ب - مالیات بر نقل و انتقال قطعی املاک و حق واگذاری ۱۲۸
- ج - مالیات انتقال و حق واگذاری املاک (حقوق صنفی و سرقفلی) ۱۳۲
- د - مالیات بر مستغلات خالی ۱۳۵
- بند دوم - مالیات بر درآمد حاصل از فعالیتهای کشاورزی ۱۳۶
- بند سوم - مالیات بر درآمد حقوق ۱۳۷
- الف - معافیت‌های مالیات بر حقوق ۱۳۹
- ب - نحوه پرداخت مالیات بر درآمد ۱۴۴
- بند چهارم - مالیات بر درآمد صاحبان مشاغل ۱۴۶
- الف - مالیات بر درآمد وکلا ۱۶۵
- ب - مالیات دفاتر اسناد رسمی ۱۷۱
- بند پنجم - مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی ۱۷۶
- الف - مفهوم کلی اشخاص حقوقی ۱۷۶
- ب - وظایف مالیاتی اشخاص حقوقی ۱۷۹
- ج: تعیین درآمد مشمول مالیات اشخاص حقوقی ۱۸۲
- د - نحوه محاسبه‌ی مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی ۱۸۸
- ه - مقررات مالیاتی مربوط به شرکتهای تجاری در حال تصفیه، ترکیبی یا ادغامی ۱۹۵
- و - تکالیف مالیاتی مربوط به انحلال اشخاص حقوقی ۱۹۷
- بند ششم - مالیات بر درآمد اتفاقی ۲۰۱
- مبحث سوم - مالیات‌های غیر مستقیم ۲۰۳
- گفتار اول - حقوق گمرکی ۲۰۴
- گفتار دوم - مالیات بر معاملات ۲۰۵
- گفتار سوم - مالیات بر ارزش افزوده ۲۰۶
- بند اول - نرخ مالیات بر ارزش افزوده ۲۰۹
- بند دوم - روش محاسبه‌ی مالیات بر ارزش افزوده ۲۱۲
- بند سوم - مشمولان مالیات بر ارزش افزوده ۲۱۶

فصل چهارم: بودجه

۲۲۲.....	مبحث اول - شناسایی بودجه
۲۲۳.....	گفتار اول - تاریخچه بودجه
۲۲۵.....	گفتار دوم - اصول حاکم بر بودجه
۲۲۶.....	بند اول - اصل سالانه بودن
۲۲۷.....	بند دوم - اصل وحدت
۲۲۸.....	بند سوم - اصل تفصیل
۲۲۸.....	بند چهارم - اصل جامعیت
۲۳۰.....	بند پنجم - اصل تخصیص و عدم تخصیص بودجه
۲۳۱.....	بند ششم - اصل انعطاف پذیری
۲۳۲.....	بند هفتم - اصل تحدیدی بودن هزینه‌ها
۲۳۳.....	بند هشتم - اصل تخمینی بودن درآمدها
۲۳۴.....	بند نهم - اصل تنظیم بودجه بر مبنای عملیات
۲۳۴.....	بند دهم - اصل تفکیک هزینه‌های مستمر از غیر مستمر
۲۳۴.....	مبحث دوم - مراحل بودجه
۲۳۶.....	گفتار اول - تهیه، تنظیم و پیشنهاد بودجه
۲۳۶.....	بند اول - فرآیند اداری
۲۳۸.....	الف - وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی
۲۴۴.....	ب - پیش‌بینی درآمدهای نفتی و مالیاتی
۲۴۴.....	ج - پیش‌بینی درآمدهای استانی
۲۵۰.....	بند دوم - فرآیند فنی
۲۵۲.....	گفتار دوم - لایحه بودجه
۲۵۲.....	بند اول - قسمتهای لایحه بودجه
۲۵۳.....	بند دوم - فرآیند تهیه و تنظیم بودجه در ایران
۲۵۴.....	گفتار سوم - رسیدگی و تصویب بودجه
۲۵۶.....	بند اول - ویژگیهای تصویب بودجه
۲۵۷.....	بند دوم - مراحل بررسی و تصویب بودجه

۱۰ □ مالیه عمومی از منظر قانون جدید مالیات‌های مستقیم

بند سوم - انواع کمیسیونهای تخصصی مجلس شورای اسلامی	۲۵۷
گفتار چهارم - اجرای بودجه	۲۶۰
بند اول - اصول عمومی اجرای بودجه	۲۶۱
بند دوم - تخصیص اعتبار	۲۶۱
بند سوم - اجرای بودجه در دستگاهها	۲۶۱
بند چهارم - اجرای بودجه از لحاظ حسابداری در عمل پرداخت	۲۶۶
گفتار پنجم - نظارت بر اجرای بودجه	۲۶۸
بند اول - نظارت اداری	۲۶۹
بند دوم - نظارت قضایی	۲۶۹
بند سوم - نظارت پارلمانی	۲۷۰
بند چهارم - معایب نظارت در بودجه برنامه‌ای	۲۷۳
بند پنجم - معرفی سامانه نظارت آنی و معاونت نظارت مالی و خزانه داری کل کشور (سنما)	۲۷۷
فهرست منابع	۲۸۳
فارسی	۲۸۳
کتب	۲۸۳
مقالات	۲۸۵
پایان‌نامه‌ها	۲۸۵
جزوات	۲۸۶
سایتهای اینترنت	۲۸۶
منابع خارجی	۲۸۶

مقدمه

مالیه عمومی بعنوان یکی از شاخه‌های حقوق عمومی و علم اقتصاد، علم تخصیص درآمدها به هزینه‌های دولت است که طی آن به خط مشی گذاری‌های دولت در خصوص جمع‌آوری این درآمدها و چگونگی اختصاص آن به هزینه‌های جاری و فرایند بودجه پرداخته می‌شود.

مالیه عمومی که تا جنگ اول جهانی تنها هزینه‌های عمومی و توزیع برابرین هزینه‌ها بین افراد جامعه را در برمی‌گرفت، امروزه با گسترش و ظایف دولت بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. نیاز دولت خدمتگزار و حداکثری به منابع درآمدی جهت برآورده کردن نیازهای عمومی موجبات این امر را فراهم آورده است.

این شاخه از علم حقوق به جهت آنکه قوانین و مقررات مربوط به انواع راههای کسب درآمدهای دولت بویژه مالیات‌ها را بررسی می‌نماید، حایز اهمیت فراوان است. از آنجا که عمده این درآمدها - بخصوص در موقعیت کنونی جامعه ایران که بواسطه تحریمها با مشکلات فراوانی جهت مراودات مالی با سایر کشورها و کسب درآمد از محل این مراودات مواجه می‌باشد - از خود مردم وصول می‌گردد، امروزه حتی ارزش و اهمیت درآمد حاصل از اخذ مالیات نسبت به درآمدهای نفتی به اندازه‌ای است که بنظر می‌رسد آشنایی با مالیه عمومی برای هر شخص به عنوان عضوی از جامعه لازم است.

قوانین و مقررات مالی و محاسباتی در ایران بسیار پراکنده و گسترده هستند که این موضوع نیز بیانگر نیاز توجه به جنبه حقوقی مالیه عمومی است. از جمله مهمترین این قوانین، قوانین مالیاتهای مستقیم و غیر مستقیم هستند که کتب فراوانی در زمینه‌ی این رشته نگارش یافته است.

۱۲ □ مالیه عمومی از منظر قانون جدید مالیات‌های مستقیم

قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۹۴ با تغییراتی روبرو بوده است که کتاب حاضر در نظر دارد تا مالیه عمومی را از جنبه‌ی حقوقی و بر اساس آخرین تحولات قوانین مالیاتی بررسی نماید. براین اساس کتاب حاضر در چهار فصل تدوین یافته که ابتدا به شناسایی مالیه عمومی و سپس کلیات حاکم بر مالیات‌ها در فصل دوم و بررسی انواع مالیات‌ها مطابق قانون جدید در فصل سوم و نهایتاً شناسایی بودجه و مراحل آن در فصل چهارم می‌پردازد.

به واسطه‌ی نگرش حقوقی نویسنده و جمع‌آوری برخی از اطلاعات از امور مالیات و مقامات ارشد آن، کتاب حاضر دارای جنبه‌های متفاوتی نسبت به سایر کتب مالیه عمومی بوده و جهت کلیه دانشجویان حقوق در مقاطع مختلف دانشگاهی و همچنین علاقه‌مندان به این شاخه از علم حقوق و حتی مودیان مالیاتی توصیه می‌گردد و جا دارد که در این نوشتار از زحمات تمامی عالی‌مقامانی که نویسنده را در زمینه جمع‌آوری اطلاعات مورد لطف قرار داده‌اند، قدردانی گردد.

خدیدجه کریمی

مرداد ۹۶